

Täysistunto

Torstai 10.11.2016 klo 16.00—21.26

14. Hallituksen esitys eduskunnalle tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 13/2016 vp
Toimenpidealoite TPA 16/2016 vp
Valiokunnan mietintö StVM 24/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 24/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Valiokunnan puheenjohtaja Haatainen.

Keskustelu

20.36 **Tuula Haatainen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunta on käsitellyt hallituksen esityksen tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, hallituksen esitys 13/2016 vp. Lisäksi tämän yhteydessä valiokunta käsittelee toimenpidealoitteen 16/2016 vp. Olemme saaneet tästä asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon, joka on liitteenä.

Tässä laissa ehdotetaan vuonna 1986 annetun lain ja sen jälkeen monilta kohdilta muutetun tartuntatautilain korvaamista uudella samannimisellä lailla. Tämän lain tarkoituksena on tartuntatautien ja niiden leviämisen ehkäisy. Tässä säädetään ehkäisevistä toimista ja palveluista. Tautien hoidosta ei säädettäisi, lukuun ottamatta hoidon osana tarvittavia toimia taudin leviämisen ehkäisemiseksi. Torjuntatyö toteutettaisiin osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja sen järjestämistä ja toteuttamista sääntelevän lainsäädännön mukaisesti. Lähtökohtana olisi myös tartuntatautien torjunta kansainvälisesti ja Euroopan unionin yhteistyön vahvistuminen.

Kunnan ja valtion viranomaisten nykyinen työnjako tässä säilyisi. Kunnalla on edelleen vastuu alueensa tartuntatautien torjunnasta, ja sairaanhoitopiireillä olisi puolestaan tehtävänä tukea kuntaa diagnostiikassa ja epidemioiden selvittämisessä. Lakiesityksessä ehdotetaan myös tartuntataudeista vastaavan lääkärin roolia vahvistettavaksi kunnassa. Kunnan tartuntataudeista vastaavassa toimielimessä päätettävät henkilöä koskevat asiat siirtyisivät pääosin kunnan tartuntataudeista vastaavan virkasuhteisen lääkärin päätettäväksi. Samalla myös aluehallintoviraston ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pitäisi tulevaisuudessa nimetä tartuntataudeista vastaava lääkäri. Näin ollen annettaisiin mahdollisuudet tälle nimetylle henkilölle perinpohjaisemmin perehtyä, paneutua tähän torjuntatyöasiaan. THL eli Terveiden ja hyvinvoinnin laitos säilyisi torjuntatyön valtakunnallisena asiantuntijalaitoksena.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2016 vp

Hallituksen esityksen taustalla on, että tartuntatautien torjunnassa suuria haasteita aiheuttavat infektiot ja lääkkeelle erittäin vastustuskykyiset mikrobit. Näiden torjumiseksi annettaisiin velvoitteita kaikille terveydenhuollon toimintayksiköille ja myös sosiaalihuollon toimintayksiköille. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymällä olisi ohjaava rooli.

Torjuntatyölle välttämättömästä viranomaisten tiedonsaannista säädeltäisiin nykyistä tarkemmin, ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymille ja THL:lle ehdotetaan oikeutta perustaa tapauskohtaisia rekistereitä epidemian selvittämisen ja tartunnan jäljityksen toteamiseksi. Samoin henkilöiden tahdosta riippumattomista toimista päättämistä täsmennettäisiin tällä lailla. Lakiin sisältyisi myös velvoite varautua poikkeukselliseen epidemiaan hallinnon kaikilla tasoilla. Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että tartuntataudin leviämisen estämiseksi ansiotyöstään poissa olemaan, eristettäväksi tai karanteeniin määrätyn henkilön ansionmenetyksen korvaamista koskevia säännöksiä selkeytettäisiin. Samoin rikoslakia muutettaisiin niin, että siinä määriteltäisiin nykyistä tarkemmin tartuntatautilain säännökset.

Tämän lain oli tarkoitus tulla voimaan 2016 keväällä.

Tämän yhteydessä käsiteltiin myös toimenpideoite 16, jossa esitettiin vesirokkorokotteen ottamista osaksi kansallista rokoteohjelmaa. Valiokunta kävi mittavan asiantuntijakuulemisen ja käsitteli myös perustuslakivaliokunnan yksityiskohtaisen lausunnon, jonka pohjalta on myös pykälään tehty muutosesityksiä.

Valiokunta mietinnössään totesi, että tämän lain tarve on, että tämä kokonaisuudistus selkiinnyttää lainsäädäntöä ja tällä myös vastataan tartuntatautien torjunnan muuttuviin haasteisiin. Nyt tällä lainsäädännöllä säädöstasolla luodaan asianmukaiset mahdollisuudet sekä normaalitilanteessa tapahtuvalle tartuntatautien torjuntatyölle että myös pandemioiden ja muiden poikkeuksellisten epidemioiden hoitamiseksi. Valiokunta myös totesi, että terveydenhuollon häiriötilanteissa on erityisen tärkeää, että johtamisvastuu ja eri toimijoiden tehtävät ja toimivaltuudet on tarkoin säädely ja jokainen tuntee roolinsa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää lakia väestön terveyden suojelemisen kannalta erittäin tärkeänä ja puoltaa sen hyväksymistä lähinnä perustuslakivaliokunnan lausunnosta johtuvien muutoksin. Nämä muutokset ovat tässä mietinnön liitteenä. Siellä on muutokset, joista ehkä keskeisimmät ovat perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella muutokset 5 §:ään, 8 §:ään, 9 §:ään, 9 §:ään, Torjuntatyö kunnassa, esitettiin tämän perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti ja valiokunnan käsittelyn pohjalta, että siellä 9 §:n 1 momentti muutettaisiin niin, että sen alkuosa vastaisi voimassa olevan tartuntatautilain 7 §:ää ja loppuosa voimassa olevan tartuntatautilain 3 §:n 1 momenttia, ja näin ollen haluttiin sanamuodolla selkiyttää esityksessä todettua tarkoitusta lain soveltamisalan ja kohderyhmän säilymisestä voimassa olevan lain mukaisena. Samassa myös vanhentunut termi "sairaalainfektio" korvataan nykyisin käytettävällä ilmaisulla "hoitoon liittyvä infektio".

Lisäksi siellä on perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella 10 §:ään muutos, jossa on kyse tartuntatautien torjunnasta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa sekä eräissä valtion laitoksissa. Valvontaan liittyen on 12 §, asetuksenantovaltuus on 13 § ja sitten 18 §:ssä laboratoriotutkimukset, 47 §:ssä täsmennys pakollisista rokotuksista, 50 §:ssä rokotehankinnoista ja sitten 58 §:ssä laajaan tartuntavaaraan liittyvät toimenpiteet, joihin tuli perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaiset täsmennykset, sitten 70 §:ssä myös perustuslakivaliokunnan mukainen kiireellinen päätös rajoitetoimenpiteistä, sinne muutos. Sitten 79 §:n 2 momentissa ehdotetaan selvyden vuoksi mainittavan, että säännös koskee yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin vuoksi tehtyjä toimenpiteitä. Ja sitten 93 §:ään, voimaantuloon, tuli myös muutos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2016 vp

Näistä muutoksista, jotka tehtiin, hallituksen esitys pohjana, valiokunta päätti pykälät yksimielisesti, ja samalla päätettiin myös, että tämä eduskunta-aloite koskien vesirokkorokotetta esitetään hylättäväksi, koska se on tullut muualla käsiteltyksi.

Eli näin ollen valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen 13/2016 sisältyvät 2.—8. ja 10.—18. lakiehdotuksen ja eduskunta hyväksyy muutettuina hallituksen esitykseen 13/2016 sisältyvät 1. ja 9. lakiehdotuksen valiokunnan muutosehdotusten mukaisesti ja että hylätään toimenpidealoite 16/2016 ja lisäksi esitetään hyväksyttäväksi kaksi lausumaehdotusta. Valiokunta hyväksyi pykälät yksimielisesti, mutta näistä lausumaehdotuksista käytiin äänestys, ja tähän sisältyy yksi vastalause.

Valiokunta mietinnössään totesi, että tämän lain tarve on, että tämä kokonaisuudistus selkiinnyttää lainsäädäntöä ja tällä myös vastataan tartuntatautien torjunnan muuttuviin haasteisiin. Nyt tällä lainsäädännöllä säädöstasolla luodaan asianmukaiset mahdollisuudet sekä normaalitilanteessa tapahtuvalle tartuntatautien torjuntatyölle että myös pandemioiden ja muiden poikkeuksellisten epidemioiden hoitamiseksi.

Valiokunta myös totesi, että terveydenhuollon häiriötilanteissa on erityisen tärkeää, että johtamisvastuu ja eri toimijoiden tehtävät ja toimivaltuudet on tarkoin säädelty ja jokainen tuntee roolinsa.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää lakia väestön terveyden suojelemisen kannalta erittäin tärkeänä ja puoltaa sen hyväksymistä lähinnä perustuslakivaliokunnan lausunnosta johtuvien muutoksien. Nämä muutokset ovat tässä mietinnön liitteenä. Siellä on muutokset, joista ehkä keskeisimmät ovat perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella muutokset 5 §:ään, 8 §:ään, 9 §:ään, 9 §:ään, Torjuntatyö kunnassa, esitettiin tämän perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti ja valiokunnan käsittelyn pohjalta, että siellä 9 §:n 1 momentti muutettaisiin niin, että sen alkuosa vastaisi voimassa olevan tartuntatautilain 7 §:ää ja loppuosa voimassa olevan tartuntatautilain 3 §:n 1 momenttia, ja näin ollen haluttiin sanamuodolla selkiyttää esityksessä todettua tarkoitusta lain soveltamisalan ja kohderyhmän säilymisestä voimassa olevan lain mukaisena. Samassa myös vanhentunut termi "sairaalainfektio" korvataan nykyisin käytettävällä ilmaisulla "hoitoon liittyvä infektio".

Lisäksi siellä on perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella 10 §:ään muutos, jossa on kyse tartuntatautien torjunnasta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa sekä eräissä valtion laitoksissa. Valvontaan liittyen on 12 §, asetuksenantovaltuus on 13 § ja sitten 18 §:ssä laboratoriotutkimukset. 47 §:ssä täsmennys pakollisista rokotuksista, 50 §:ssä rokotehankinnoista ja sitten 58 §:ssä laajaan tartuntavaaraan liittyvät toimenpiteet, johon tuli perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaiset täsmennykset.

Sitten 70 §:ssä myös perustuslakivaliokunnan mukainen kiireellinen päätös rajoitetuista toimenpiteistä, sinne muutos. Sitten 79 §:n 2 momentissa ehdotetaan selvyiden vuoksi mainittavan, että säännös koskee yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin vuoksi tehtyjä toimenpiteitä. Ja sitten 93 §:ään, Voimaantuloon, tuli myös muutos.

Näistä muutoksista, jotka tehtiin, hallituksen esitys pohjana, valiokunta päätti pykälät yksimielisesti, ja samalla päätettiin myös, että tämä eduskunta-aloite koskien vesirokkorokotetta, esitetään hylättäväksi, koska se on tullut muualla käsiteltyksi.

Eli näin ollen valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen 13/2016 sisältyvät 2.—8. ja 10.—18. lakiehdotuksen ja eduskunta hyväksyy muutettuina hallituksen esitykseen 13/2016 sisältyvät 1. ja 9. lakiehdotuksen valiokunnan muutosehdotusten mukaisesti ja että hylätään toimenpidealoite 16/2016 ja li-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2016 vp

säksi esitetään hyväksyttäväksi kaksi lausumaehdotusta. Valiokunta hyväksyi pykälät yksimielisesti, mutta näistä lausumaehdotuksista käytiin äänestys, ja tähän sisältyy yksi vastalause.

20.46 Hannakaisa Heikkinen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tartuntatautilain uudistuksella on vaikutukset myös sisäiseen turvallisuuteen. Viranomaisten, niin valtion, kunnan kuin maakunnan, velvollisuuksiin väestönsä suojelemiseksi sisäistä turvallisuutta uhkaavilta tekijöiltä kuuluu tarttuvien tautien leviämisen ennaltaehkäisy ja torjunta.

Tämä hallituksen esitys numero 13 näiltä valtiopäiviltä uudeksi tartuntatautilaiksi parantaa merkittävästi toimivaltaisten viranomaisten valtuuksia käyttää kaikkia lääketieteen torjuntakeinoja epidemian uhan ehkäisemiseksi tai jo käynnistyneen epidemian rajoittamiseksi. Torjuntakeinot on voitava ottaa käyttöön kunnan tai sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaavan lääkärin välittömällä päätöksellä ja ulottaa koko siihen väestöön, mikä on tartuntatautien torjunnan kannalta välttämätöntä, sillä tartuntatautiepidemiat eivät erottele henkilöitä kotipaikkaoikeuden mukaan. Tarve koskee paitsi yleisvaaralliseksi luokiteltuja tartuntatauteja, esimerkiksi tuberkuloosia, myös joitakin valvottavia tartuntatauteja, muun muassa bakteeriperäisiä sukupuolitauteja.

Tilanteessa, jossa kansainvälinen liikkuvuus on lisääntynyt ja maassa oleskelee tuhansia henkilöitä ilman kotipaikkaoikeutta, tartuntatautiepidemiat voivat päästä ilman tätä valtuutusta leviämään. Erityisesti rokottamattomat pikkulapset, immuunipuutos- tai syöpäsaivat, raskaana olevat naiset ja ikäihmiset, joiden vastustuskyky on madaltunut, ovat alttiita tartunnoille ja vakaville tautimuodoille.

Arvoisa herra puhemies! Tämä hallituksen esitys tartuntatautilaiksi sisältää erittäin merkittäviä parannuksia tartuntatautien torjuntaan. Sairaala- ja laitoshoitoon liittyvien infektioiden seurannan ja torjunnan velvoite osana potilasturvallisuustyötä helpottuu. Tämä hallituksen esitys ja sen tuomat muutokset mahdollistavat terveydenhuollon toimintayksiköiden laatuvertailut ja luovat sellaisille ylipäänsä kannusteita.

Toiseksi se helpottaa mikrobilääkeresistenssin seurantaa ja sen lisääntymisen uhan torjumista. Bakteerien lääkeresistenssin globaali lisääntyminen uhkaa koko länsimaista lääketiedettä, sillä jos antibioottien teho häviää, muun muassa nykyaikainen leikkaushoito ei enää ole mahdollista ja pieneenkin tulehdukseen voi menehtyä. Esityksessä tulee valtuudet torjuntatoimille ja seurantarekistereille.

Kolmanneksi, tuhkarokko on määritelty yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi. Tuhkarokko on Suomesta rokotuksilla hävitetty tauti, mutta rokotuskattavuus on joillakin paikkakunnilla ja yhteisöissä laskenut hälyttävän alas. Tuhkarokko on herkimmin tarttuviin kuuluva virustauti, johon liittyy merkittävä kuoleman ja vammautumisen riski. Viime vuonna on enenevästi esiintynyt tapauksia, joissa olisi ollut tärkeää määrätä altistuneita muun muassa eristykseen. Pääkaupunkiseudun antroposofisessa opetuslaitoksessa oli hiljattain puhjeta laaja epidemia.

Neljänneksi tämä helpottaa epidemian selvittämisessä käytettävien tietolähteitten saamista. Tällä hallituksen esityksellä annetaan lakiin kirjattu mahdollisuus selvittää mahdollisesti taudinaiheuttajille altistuneiden yhteystietoja. Nykyisinhän tämä toiminta on torjuntatoimien viivettä aiheuttavien tutkimuslupien varassa. Suuren, vakavia tautitapauksia aiheuttavan elintarvike- tai vesivälitteisen epidemian, jollainen ilmeni Saksassa muutama vuosi sitten EHEC-bakteerin aiheuttamana, selvitystyö tehostuu merkittävästi uuden lain suomien tiedonsaantivaltuuksien perusteella.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2016 vp

Viidenneksi terveydenhuollon henkilöstön rokotukset potilaiden suojaamiseksi: tällä hallituksen esityksellä selvennetään työnantajan ja työntekijän vastuita ja velvollisuuksia eri töiden soveltuvuutta ajatellen.

Kuudenneksi rokotusten kattavuuden parantaminen ja tehon ja haittavaikutusten seuranta: tällä hallituksen esityksellä mahdollistetaan rekisteritiedon tehokkaampi käyttö rokotusten kattavuuden, tehon ja hyödyn arvioimiseksi nopeasti sekä myös harvinaisten haittavaikutusten havaitsemiseksi.

Ja seitsemänneksi karanteeni- ja eristystoimien päätöksenteon sujuvoittaminen yleisvaarallisten tautien kohdalla: tämä hallituksen esitys antaa paremmat valtuudet paikallisille toimivaltaisille viranomaisille ja määrittelee korvaukset työstä poissaolojen takia.

Arvoisa herra puhemies! Tämä nykyinen tartuntatautilakimme vuodelta 86 on monin osin pahoin vanhentunut eikä vastaa enää muuttuneen toimintaympäristön tarpeita. Tartuntatautien torjunnan kehittäminen on tärkeä osa kansallista kokonaisturvallisuutta, ja näitä edellä mainitsemiani uudistuksia on valmisteltu usean vuoden ajan kaikkien keskeisten toimijoiden ja laajan asiantuntijaryhmän toimesta.

Arvoisa puhemies! Olen erityisen onnellinen, että tämä pitkittynyt tartuntatautilain käsittely saatiin tähän pisteeseen, että valiokuntamme puheenjohtaja pystyi esittelemään mietintömme ja saamme, vaikkakin hieman myöhässä mutta kuitenkin, tämän lain pian voimaan.

20.52 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa herra puhemies! Sosialidemokraatit jättivät asiasta vastalauseen, mutta hyväksyimme kaikki pykälät sellaisinaan, kuten valiokunnan puheenjohtaja meille äsken esitteli.

Ensinnäkin tätä lakia on odotettu pitkään. Meillä eri asiantuntijoitten toivomukset liittyivät siihen, että kentällä on hyvin erilaisia toimintakäytäntöjä eikä ollut selkeätä ymmärrystä siitä, miten tämän lain toimialaan liittyen tulisi toimia eri tilanteissa, ja yllätyksenä oli myös se, että eri puolilla Suomea nämä toimintakäytännöt olivat muotoutuneet erilaisiksi. Sen takia on ehdottoman tärkeä ja hyvä, että meillä tämä lakiesitys on nyt tässä pisteessä, että saamme valtakuntaan yhtenäiset toimintakäytännöt ja ymmärryksen siitä, mitä tämä tartuntatautilain kokonaisuudistus konkreettisesti tarkoittaa.

Mutta tämän keskustelun yhteydessä asiaa lähestyttiin myös vähän eri näkökulmista ja asiat vähän rönsyilivät myös tämän tartuntatautilain ulkopuolisiin asioihin, minkä takia sitten tähän rakennettiin kaksi lausumaehdotusta, joita meidän tulkintamme mukaan ei tarvita, minkä takia näemme, että näitä lausumaehdotuksia ei tulisi tehdä. Eli valiokunnan mietintöön sisältyy kaksi lausumaehdotusta, joiden mukaan hallituksen tulee selvittää lain vaikutuksia hoitoon hakeutumiseen ja sen kustannuksia sekä tarve rekisteröidä nykyistä kattavammin hoitoa saaneet ulkomaalaiset. Asiantuntijakuulemisten perusteella emme pidä todennäköisenä, että tartuntatautilaki esitetyssä muodossaan toimisi erityisenä vetoimatekijänä ja että tämän lain pohjalta erityisesti pitäisi tehdä kyseisiä selvityksiä. Tästä syystä emme yhdy valiokunnan mietinnössä esitettyihin lausumiin. Mielestämme kyseisiin selvityksiin tarvittavat resurssit tulisi ennemmin käyttää esimerkiksi tartuntatautien ehkäisyn kehittämiseen.

20.54 Mikko Kärnä kesk: Arvoisa herra puhemies! Yhdyn edellisiin puhujiin siinä, että olen erittäin tyytyväinen, että tämä pitkään jumissa ollut tartuntatautilaki nyt saatiin eteneeseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2016 vp

Nostan tästä yhden näkökulman esille, joka on ehdotuksen 47 §, pakollinen rokotus, jonka mukaisesti valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää järjestettäväksi pakollinen rokotus, mikäli kattava rokottaminen on välttämätöntä väestön tai sen osan hengelle ja terveydelle vakavaa vahinkoa aiheuttavan yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Tässä pykälässä veloitetaan kunta pakollisen rokotuksen järjestäjäksi. Pidän tätä toimivaltaa valtioneuvostolla erittäin tärkeänä, sillä olen huolestunut siitä, että rokotekattavuus Suomessa tietyillä alueilla on romahtanut. Esimerkiksi Pietarsaaren alueella on tilanne, jossa tietyissä ikäryhmissä erittäin tärkeitä rokotteita on jätetty antamatta jopa yli puolelle lapsista. Pidän erittäin perusteltuna, että valtioneuvosto nyt pohtisi sitä, missä vaiheessa tätä sille osoitettua toimivaltaa tulisi käyttää, koska tämä pykälä antaa mahdollisuuden käyttää sitä toimivaltaa alueellisesti ja määrätä tietty rokote pakolliseksi tietyllä alueella. On muistettava, että rokottamaton lapsi ei vaaranna pelkästään itseään vaan hän vaarantaa kaikki kanssaihmiset ympärillään ja meillä ei ole sellaisia rokotteita, jotka antaisivat varmasti sataprosenttisen suojan kaikille, ja tästä niin sanotun laumaimmunitietin muodostumisesta on huolehdittava. Tämä on mielestäni sellainen pohtimisen arvoinen paikka.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 13/2016 vp sisältyvien 1.-18. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.